

VOGELS VAN DE SPAARNWOUDERPLAS 1979-1988

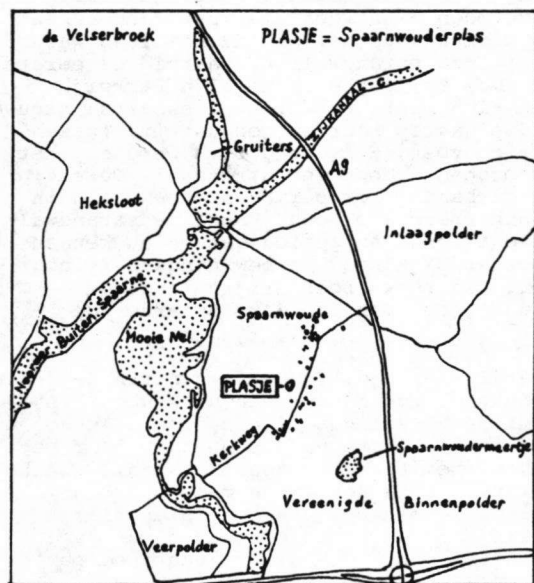
F. Cottaar, S. Geelhoed, E. van Huijssteeden en D. Tanger

1. INLEIDING

In de loop van de jaren tachtig verwierf een kleine plas in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude onder vogelaars uit zowel Haarlem als Amsterdam een zekere bekendheid vanwege de rijkdom aan met name eenden en steltlopers. Dit plasje, gelegen aan de Kerkweg te Spaarnwoude (zie fig. 1) kreeg in die tijd verschillende namen. Vogelend Zuid-Kennemerland leerde het kennen als "Plasje van Spaarnwoude", maar Amsterdamse vogelaars kenden het de naam "Poelruiterplas" toe, omdat het tot drie maal toe was bezocht door de zeldzame Poelruiter. De verwarring nam verder toe toen het rekreatieschap Spaarnwoude in haar plannen ging spreken van "de Poel", een taalkundig gezien niet juiste benaming.

In september 1988 werd in samenspraak tussen Rekreatieschap en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland besloten om het plasje de Spaarnwouderplas te gaan noemen. Hopelijk zal deze naam algemene toepassing vinden en bekendheid verwerven onder het grote publiek.

Figuur 1 Ligging van de spaarnwouderplas

Het ca. 0,75 ha grote plasje ligt in de Vereenigde Binnenpolder, een veenweidegebied dat deels in eigendom en beheer is bij het Rekreatieschap Spaarnwoude. Ook het perceel waarin het Plasje ligt, is eigendom van en wordt beheerd door het rekreatieschap Spaarnwoude.

Na een uiteenzetting over het ontstaan van het plasje, zal ingegaan worden op het voorkomen van vogels in de afgelopen tien jaar. Onder meer op grond van dit overzicht worden aan het slot aanbevelingen gedaan voor een beheer van het plasje, dat hopelijk garant zal staan voor een blijvende aanwezigheid van grote aantallen en veel soorten vogels.

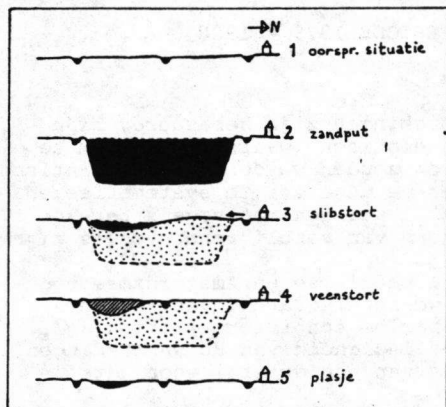
2. ONTSTAAN VAN DE SPAARNWOUDERPLAS

De Kerkweg te Spaarnwoude, waarlangs het plasje gelegen is, ligt op een zogenaamde strandwal. Voor een verklaring van het ontstaan daarvan moeten we zo'n 10.000 jaar terug in de tijd. De toenmalige kustlijn bevond zich verder zeewaarts dan thans, doordat er een ijstijd heerste; veel water was opgeslagen in de vorm van ijs in de poolgebieden. Na de laatste ijstijd evenwel begon de zeespiegel geleidelijk te stijgen, zodat de ondiepte die we nu kennen als Noordzee zich begon te vullen met water. In de overgangszone tussen land en zee vormde zich veen. Dit werd veelal weer overspoeld door de nog steeds stijgende zeespiegel.

Toen de zeespiegelrijzing min of meer tot een einde kwam, lag de kustlijn inmiddels oostelijk van onze huidige kustlijn. Door de aanvoer van zand uit zee vormden zich voor die kust zandbanken (ongeveer zoals we die nu kennen voor het strand bij laag water). Deze zandbanken groeiden uit tot strandwallen, waarbij de eerste strandwal in Kennemerland kwam te liggen op de lijn Parkwijk-Spaarnwoude. Later vormden zich meer westelijk (zeewaarts) nieuwe strandwallen, onder meer die waarop Haarlem gebouwd is. Tussen deze strandwallen vormde zich veen. Het veengebied werd bij het huidige Spaarnwoude dus doorsneden door een strandwal. Deze vormde in de Middeleeuwen de basis voor permanente bewoning in het verder zeer natte en onherbergzame veen. Vanaf de strandwal ontgon men het veen en er ontstond een gebied dat we nu kennen als de Vereenigde Binnenpolder/Dijkland. De bewoningsas is nog steeds duidelijk zichtbaar: een reeks boerderijen langs de Kerkweg (op de strandwal dus), tesamen het dorp Spaarnwoude vormend.

We gaan nu zeer veel verder in de tijd. In het begin van de jaren zestig werd een begin gemaakt met de aanleg van Rijksweg 9 (A9). Deze autosnelweg doorsnijdt de Vereenigde Binnenpolder. Aangezien dit een veengebied is, had men behoefte aan ophoogzand voor het te creëren dijklichaam. Voor het tracé tussen Zijkanaal-C en het Rottepolderplein besloot men zand te gebruiken van de strandwal te Spaarnwoude. Daartoe creëerde men een zandput op de plaats waar nu het plasje ligt (zie figuur 2). Deze zandput was veel groter dan het huidige plasje (zo'n 5-7 ha), besloeg twee percelen en was 16-20 meter diep (mond.med. P. Th. Vink).

Nadat de ophoging van de snelweg voltooid was bleef er dus een forse zandput achter. Er werd uiteindelijk besloten om baggerslib dat vrijkwam bij het baggeren van het Noordzeekanaal en de havens

**Figuur 2 Ontstaansgeschiedenis
van de spaarnwouderplas**

van IJmuiden te gebruiken voor het opvullen van de zandput. Dit slib werd met schepen naar Spaarndam vervoerd. Daar vandaan werd het via een persleiding naar de zandput gebracht. Aangezien de leiding aan de noordzijde van de put lag, werd het noordelijke perceel (nabij huis Kerkweg nr.18) beter gevuld dan het zuidelijke perceel (waar nu het plasje ligt). Om het zuidelijke perceel alsnog op maaiveldnivo te brengen werd besloten om veen te gebruiken dat vrij was gekomen bij de aanleg van de Waarderpolder. Het veen dat gestort werd zorgde er inderdaad voor dat het hele gebied van de voormalige zandput opgevuld werd. Na een aantal jaren echter is dit veen gaan inklinken, zodat alsnog een ondiepte ontstond welke nu het onderwerp is van dit artikel: de Spaarnwouderplas.

De Spaarnwouderplas met de nieuwe schuilhut. Foto: Ferdy Hieselaar

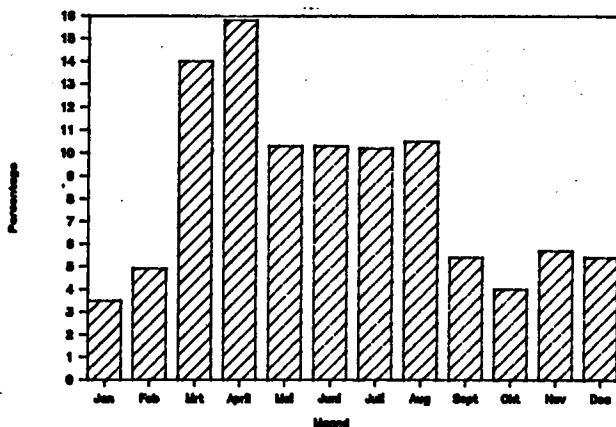
3. VOORKOMEN VAN VOGELS IN DE PERIODE 1979 - 1988

3.0 Verzameling van de gegevens

De gegevens waarop de soortbesprekingen zijn gebaseerd, zijn grotendeels afkomstig van a-systematische waarnemingen. Om te voorkomen dat de auteurs bedolven zouden worden onder gigantische stromen waarnemingen is besloten de gegevens te systematiseren door per maand het maximaal aantal waargenomen vogels per soort te verzamelen. Alleen waarnemingen van verblijvende vogels zijn in het verslag verwerkt.

Naast de gegevens van een aantal Haarlemse en Amsterdamse vogelaars vormden daarnaast ook de waarnemingsarchieven van de Vogelwerkgroepen Amsterdam en Haarlem een informatiebron. Om een indruk te geven van de volledigheid van de waarnemingen is het bezoekpatroon aan het plasje van een drietal vogelaars weergegeven (figuur 3).

Figuur 3 Bezoekpatroon aan de spaarnwouderplas van drie waarnemers
n=650 dagen

Het aantal bezoeken in de wintermaanden is laag. Als het vriest is het plasje uiteraard met ijs bedekt, zodat een bezoek dan vrijwel vruchteloos zal zijn. Van maart tot en met augustus is het aantal bezoeken hoog. Enerzijds zal dit verklaard worden door het ontbreken van andere veldwerkactiviteiten in deze periode, anderzijds door de lange dagen, waardoor ook avondbezoeken vruchtbaar kunnen zijn.

Opvallend is het geringe aantal bezoeken in september en oktober. Mogelijk is dit niet geheel representatief voor het bezoekpatroon van de gemiddelde vogelaar; de drie waarnemers op wiens waarnemingen de grafiek gebaseerd is, besteden hun tijd in deze maanden veelal aan kustgebonden activiteiten als trektellingen, ringwerk en bezoeken aan de Zuidpier.

3.1 Voorkomen per soortgroep

3.1.1 Reigerachtigen en Lepelaars

Van deze groep zijn aan het Plasje slechts twee soorten waargenomen, de in de omgeving broedende Blauwe Reiger en de veel zeldzamere Lepelaar.

Blauwe Reiger

Het Plasje wordt voornamelijk gevisiteerd door Blauwe Reigers uit de nabijgelegen kolonie bij Haarlemmerliede. Het aantal tegelijkertijd verblijvende exemplaren is doorgaans laag, waarschijnlijk omdat het voedselaanbod in de omgeving van het Plasje hoger is. Indien het Plasje ijsvrij is, kunnen er in principe Blauwe Reigers gezien worden. In de zomermaanden worden in de regel de hoogste aantallen bereikt. Blauwe Reigers zitten dan geregeld op de oevers van het Plasje, nadat ze (elders) voedsel gezocht hebben. Opvallend is het vrijwel ontbreken van oktoberwaarnemingen. Wellicht heeft dit met trek te maken.

Lepelaar

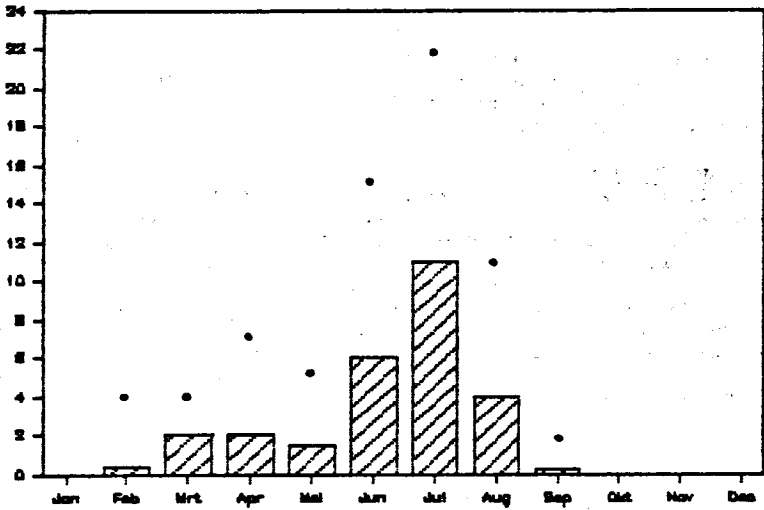
Van februari t/m september worden Lepelaars bij het Plasje gezien (zie fig.4). De aantallen in het voorjaar zijn laag en hebben betrekking op adulte vogels. Overdag fourageren deze in het Plasje of de omringende sloten. Voor zonsondergang vertrekken ze meestal naar het noorden (richting Zwanewater). De verblijfsduur is daardoor veelal kort. Vanaf juni worden paartjes met jongen gezien. Overdag fourageren deze voornamelijk in sloten. Het Plasje wordt vooral gebruikt om te overnachten, te baden en te rusten. Deze paren met jongen (max. 22 exx. in juli 1980) verblijven meestal enkele weken achtereens in het gebied alvorens verder in zuidelijke richting weg te trekken. Gekleurde exemplaren bleken afkomstig te zijn van de Oostvaardersplassen (4) en Zwanewater (1). Een vogel werd zowel in 1984 als 1985 bij het Plasje gezien (Cottaar, 1985 en 1986). De indruk bestaat dat met name de laatste jaren de top vroeger valt en dat na eind juli nog maar sporadisch exemplaren in het gebied verblijven. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door het geleidelijk ongeschikt worden van de sloten als fourageergebied, zodat de Lepelaars gedwongen worden elders voedsel te gaan zoeken. Wellicht worden de slootjes in deze periode te ondiep, waardoor Stekelbaarzen, het voedsel van de Lepelaars, naar diepere sloten trekken, waar Lepelaars niet kunnen fourageren. Het is namelijk bekend dat Lepelaars nogal kritisch zijn ten aanzien van de waterdiepte in sloten (max. ca. 25 cm); bovendien mogen er niet te veel waterplanten voorkomen (van Wetten & Wintermans, 1986).

3.1.2 Eendachtigen

Een flink aantal eendesoorten, en in mindere mate ganzen- en zwanesoorten maakt in verschillende delen van het jaar op verschillende manieren gebruik van het Plasje, zoals uit onderstaand overzicht zal blijken.

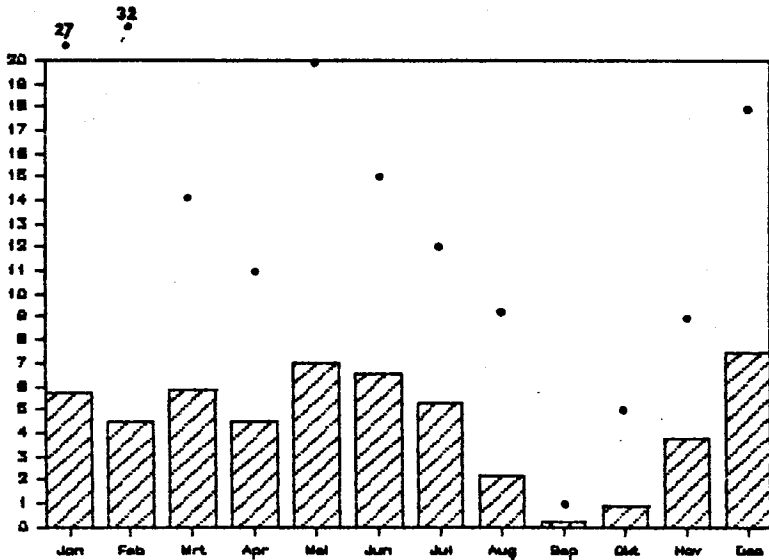
Knobbelzwaan

Het hele jaar door kan de Knobbelzwaan op het Plasje worden waargenomen. Het meest regelmatig en in de grootste aantallen wordt de soort gezien in het voorjaar (maart-mei) met als uit-

Figuur 4 Voorkomen van de Lepelaar aan de Spaarnwouderplas

 gemiddelde maandmaxima
 absolute maandmaxima

Figuur 5 Voorkomen van de Bergeend aan de Spaarnwouderplas

schieder een groep van 34 exemplaren in april 1981. Geleidelijk nemen de aantallen af en in de periode augustus-oktober is de soort schaars. Groepjes bestaan meestal uit zowel oude als jonge vogels. Voedsel wordt verkregen door het afgrazen van de weilanden, maar ook door het grondelen in het Plasje.

Kleine Zwaan

Kleine zwanen zijn uitsluitend in de graslanden rond het Plasje waargenomen. De meeste waarnemingen stammen uit de winter. De verdeling van het aantal waarnemingen is als volgt: nov (5), dec (4), jan (2), feb (1), mrt (3) en apr (1). De aantallen per waarneming lopen uiteen van 1 tot 9 exemplaren (jan. 1980).

Wilde Zwaan

Een drietal waarnemingen van adulte Wilde Zwanen kwam ons ter ore:

10 maart 1984 1 ad.
21 maart 1984 1 ad.
27 januari 1985 6 ad.

Rietgans

De drie waarnemingen van van pleisterende Rietganzen zijn als volgt verdeeld:

28 december 1981 12 exx. tussen de Kleine Rietganzen
1 januari 1982 8 exx.
22 februari 1984 18 exx.

Kleine Rietgans

Eén waarneming van een voor deze contreien uitzonderlijke groep Kleine Rietganzen de dato 28 december 1981, toen 332 exemplaren op de weilanden ten westen van het Plasje verbleven, samen met nog enkele andere gansesoorten.

Kolgan

Pleisterende Kolganzen zijn drie maal waargenomen:

28 december 1981 47 exx. tussen de Kleine Rietganzen
2 januari 1984 1 onv ex.
2 januari 1985 1 onv ex.

Grauwe Gans

Waarnemingen van de Grauwe Gans zijn beperkt tot de maanden december t/m april en hebben veelal betrekking op kort aan de grond verblijvende exemplaren. Uitzondering vormen de waarnemingen in 1984. Van eind februari tot ver in maart verbleef destijds een steeds kleiner wordende groep bij het Plasje (max. 65 op 22 februari). De waarnemingen zijn als volgt verdeeld: dec (1), jan (2), feb (2), mrt (4) en apr (3).

Brandgans

De enige waarneming van een Brandgans is gedaan op de eerder genoemde 28 december 1981 (één ex.).

Casarca

Deze soort is eenmaal waargenomen: 30 en 31 mei 1984 1♀.

Nijlgans

De Nijlgans maakt weinig gebruik van het Plasje. Waarnemingen van Nijlganzen hebben veelal betrekking op vogels die rond het Plasje

verblijven. In ieder geval in juli 1983 werd het Plasje gebruikt als slaappleaats. Maximaal 31 exemplaren overnachtten destijds op het Plasje. 's Winters is het aantal waarnemingen laag. In de Heksloot en de Velserbroekpolder verblijven dan grote groepen.

Bergeend

Het aantal Bergeenden dat van het Plasje gebruik maakt fluctueert een groot deel van het jaar nauwelijks. Vanaf mei-juni nemen de aantallen bij het Plasje af tot een minimum in september om vervolgens vaak al weer in de winter het voorjaarsnivo te bereiken. Dit verloop wordt veroorzaakt door wegtrek na de broedtijd naar het Grote Knechtsand in de Duitse Waddenzee, waar ze een volledige rui doormaken.

Smient

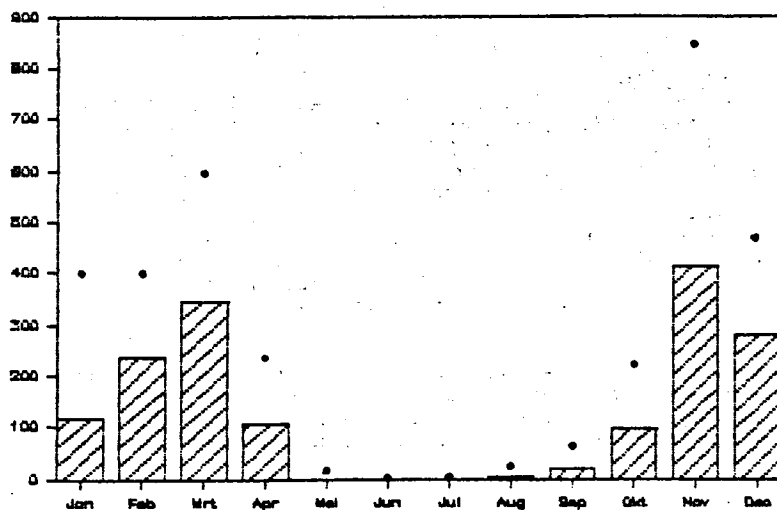
De smient is getalsmatig de belangrijkste eendensoort, die van het Plasje gebruik maakt. In juni en juli wordt een enkel overzomerend exemplaar gezien. Mogelijk betreft dit ongezonde vogels (vogels met vleugelletsel bijv.), meestal één ♂. Het verblijf van een paar van juni t/m aug. 1983 werd door de VWG Amsterdam opgenomen met de vermelding "waarneming wijst op mogelijk broedgeval".

De najaarstrek komt eind augustus langzaam op gang en culmineert in november. In het Plasje worden dan max. 850 exemplaren gezien. Deze fourageren meestal en masse op de omliggende, natte weilanden en rusten in of bij het Plasje. Er treedt veel uitwisseling op met de omringende polders (Heksloot, Gruiters e.d.). Het aantal Smienten dat van het Plasje gebruik maakt is derhalve hoger dan de gepresenteerde cijfers doen vermoeden. Vorst zorgt voor ontruiming van het gebied. Grote concentraties Smienten worden dan gevonden op open water zoals Noorder Buiten Spaarne, Noordzeekanaal e.d.

Bij het uitblijven van vorst overwinteren er enige honderden exemplaren. In maart nemen de aantallen onder invloed van trek toe. In april stroomt het Plasje leeg en vertrekken de Smienten naar de Fenno-Scandinavische en Russische broedgebieden. Sinds begin jaren '80 is er sprake van een jaarlijkse toename. Beliepen de maxima in 1979-80 nog geen 200 exemplaren, in 1983 waren dit reeds 370, vanaf 1984 jaarlijks 600-850 exemplaren en in november 1988 reeds 1500 exemplaren! In deze periode is de totale NW-Europese populatie niet in aantal toegenomen (Rüger et al 1986). De oorzaak van de toename is dus van meer lokale aard. Mogelijk dat de Smienten in omliggende gebieden in toenemende mate worden verstoord (Mooie Nel, Gruiters), waardoor uitgeweken wordt naar het rustige Plasje.

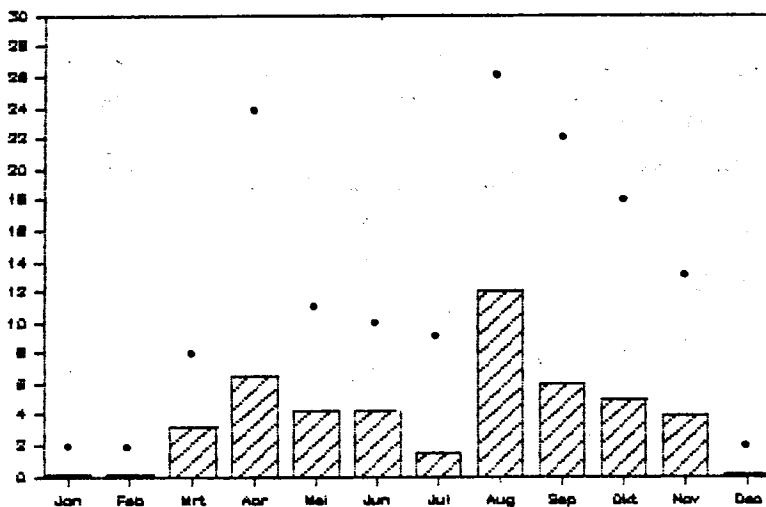
Krakeend

Het aantal Krakeenden dat tegelijkertijd in het Plasje gezien wordt is vrij laag. In de wintermaanden worden hooguit twee exx. gezien. In maart neemt het aantal als gevolg van trek toe tot een maximum (van 24 exx.) in april. In mei nemen de aantallen licht af om een dal in juli te bereiken. In augustus worden de hoogste aantallen gezien. Tot het eind van het jaar nemen de waargenomen aantallen geleidelijk weer af. Onder invloed van vorst kan het Plasje geheel verlaten worden.

Figuur 6 Voorkomen van de Smient aan de Spaarnwouderplas

 gemiddelde maandmaxima
 absolute maandmaxima

Figuur 7 Voorkomen van de Krakeend aan de Spaarnwouderplas

Duidelijk is er sprake van een geleidelijke toename in de loop van de jaren '80, hetgeen overeenkomt met de landelijke trend (SOVON, 1987). In de jaren 1979-80 werden max. 6 exx. gezien, daarna liep dit op tot maxima van boven de twintig.

Wintertaling

Wintertalingen worden het gehele jaar bij het Plasje waargenomen. Van januari t/m april verblijven er enige tientallen exemplaren. Van mei t/m juli worden kleinere aantallen gezien. Het grootste deel van deze waarnemingen zal betrekking hebben op broedvogels uit de omliggende poldergebieden. De najaarstrek begint in augustus en bereikt in november een piek. Als het Plasje niet bevriest kunnen Wintertalingen er overwinteren. Het kan daarbij om aanzienlijke aantallen gaan zoals 154 in september 1981, 150-235 in de periode okt-dec 1984 en 220 in november 1985. Bij vorst evenwel wijken ze uit naar warmere streken.

Wilde eend

Gedurende het zomerhalfjaar is het aantal verblijvende Wilde eenden vrij constant. Met uitzondering van maart worden dan ca. 20 exemplaren gezien. In maart verblijft er gedurende korte tijd een veelvoud aan doortrekkers. Vanaf eind april bezoeken vrouwtjes met jongen het Plasje.

In het winterhalfjaar worden hogere aantallen bereikt. Het maximum valt in juli, wanneer juveniele eenden en volwassen vogels zich verzamelen. De laatsten maken van juli t/m september een volledige rui door. Als ze het verenkleed vervangen hebben verspreiden ze zich over een groter gebied.

Pijlstaart

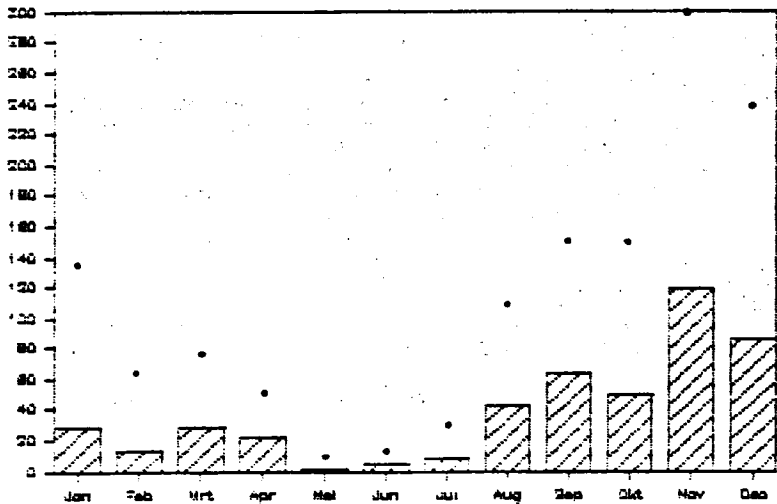
De Pijlstaart wordt jaarlijks in zeer kleine aantallen bij het Plasje waargenomen. Het aantalsverloop vertoont een beeld, dat afwijkt van de overige eenden. De grootste aantallen worden in het voorjaar gezien. Afhankelijk van de temperatuur worden de meeste Pijlstaarten in de periode februari-april gezien. In een koud voorjaar wordt de doortrekkiepiek pas in april bereikt, in een zacht voorjaar gebeurt dit al in februari of maart. Dit komt overeen met trekwaarnemingen aan de Zuidpier en bij Bloemendaal. In de zomermaanden ontbreekt de Pijlstaart nagenoeg. Pas in september manifesteert de najaarstrek zich. Het aantal exemplaren is dan echter zeer laag. Er worden meestal wat meer mannetjes dan vrouwtjes waargenomen.

Zomertaling

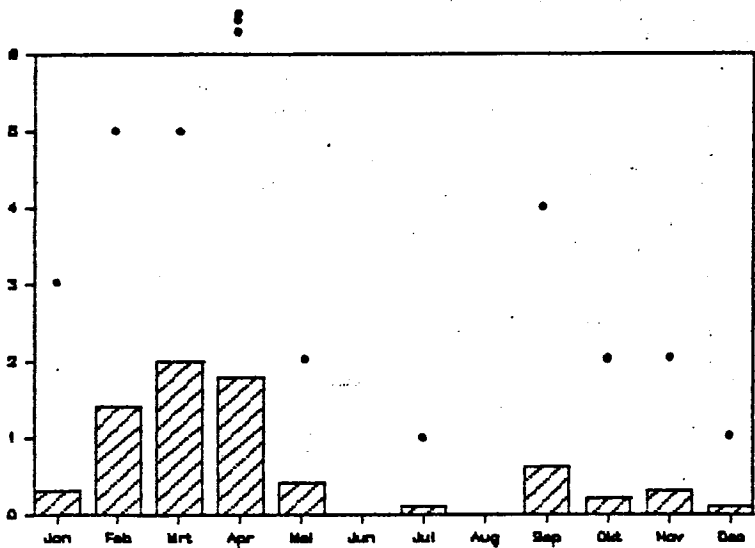
Zomertalingen worden in zeer kleine aantallen bij het Plasje gezien. Doorgaans worden de eerste exx. half maart waargenomen. In mei en juni worden wat hogere aantallen gezien. In juli bereiken de aantallen een dieptepunt, hetgeen mogelijk veroorzaakt wordt door het feit dat Zomertalingen dan in eclipskleed zijn en derhalve minder opvallen. In augustus en in mindere mate in september zijn enkele malen tussen de wintertalingen groepjes zomertalingen ontdekt, welke nog bezig waren met de rui. Dit gebeurde bijvoorbeeld in augustus 1981 en augustus 1984 toen resp. 11 en 5 exemplaren aanwezig waren.

Slobeend

Slobeenden worden het gehele jaar gezien. In het voorjaar zijn de aantallen in april het hoogst. Onze broedvogels keren dan terug

Figuur 8 Voorkomen van de Wintertaling aan de Spaarnwouderplas

Figuur 9 Voorkomen van de Pijlstaart aan de Spaarnwouderplas

en noordelijke broedvogels trekken nog door. In mei en juni zijn alleen de eigen broedvogels nog aanwezig. Vanaf juli neemt het aantal exemplaren vrij snel toe. Toevoer van noordelijke Slob-eenden en van uitgevlogen jongen van lokale broeders leiden tot een piek in september. In september 1980 leidde dit zelfs tot een aantal van 352 exemplaren. Daarna nemen de aantallen weer af.

Tafeleend

De Tafeleend is een schaarse verschijning aan het Plasje. Het aantal waarnemingen is laag en heeft betrekking op minder dan vijf exemplaren per waarneming. De waarnemingen zijn als volgt verdeeld: 5 juli 1980 4; 11 juli 1980 5; 13 juli 1980 3; 16 maart 1981 3; 12 juni 1983 1; 30 juni 1984 1; 4 mei 1986 2; 19 december 1987 2 en 14 februari 1988 2.

Kuifeend

Vanwege de geringe diepte en het beperkte voedselaanbod voor duikeenden, is de Kuifeend een niet alledaagse verschijning. In het Spaarnwoudermeertje (zie figuur 1) zijn de aantallen beduidend hoger. Verstoring aldaar leidt tot het tijdelijk uitwijken naar onder meer het Plasje. Van maart t/m september worden de meeste Kuifeenden gezien. Buiten deze periode is de soort zeldzaam. Vanaf eind juni worden vrouwtjes, die in de Vereenigde Binnenvlinder broeden, met hun pulli gezien. Vermeldenswaard is de waarneming van een hybride ♂ Kuifeend x Tafeleend op 12 en 19 maart 1983.

Brilduiker

De Brilduiker, die zijn kostje al duikend bemachtigd, raakt een enkele maal verzeild in het tamelijk ondiepe Plasje. Twee waarnemingen zijn ons bekend:

november 1984	1 ex.
26 oktober 1986	1 onv ♂

Nonnetje

Eén waarneming van deze kleine zaagbek: 15 november 1987 één ♀.

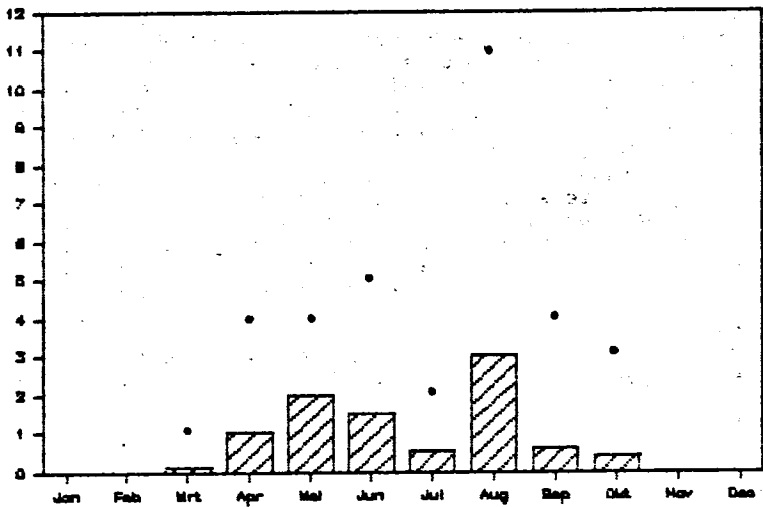
Grote Zaagbek

Ook deze duikende soort is zeer schaars. De waarnemingen zijn als volgt verdeeld:

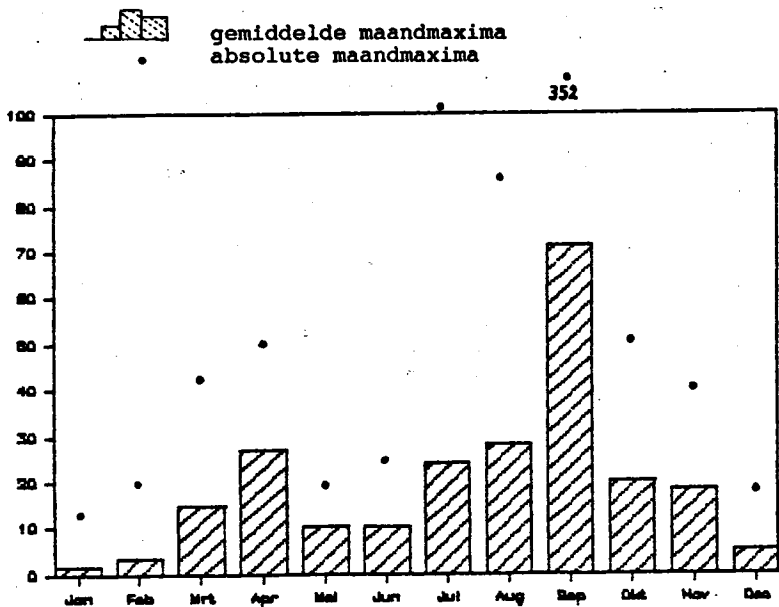
29 februari 1984	2 ♀♂
28 november 1984	2 ♀♂
11 april 1986	2 ♀♀ en 1 ♂.

3.1.3 Steltlopers

Ondanks de geringe afmetingen van het Plasje wordt het bezocht door een bonte verscheidenheid aan steltlopers. Vele soorten doen het Plasje alleen aan tijdens de trek, andere maken er vrijwel dagelijks gebruik van om er te rusten, te baden, voedsel te zoeken of te overnachten. Het Plasje heeft derhalve diverse relaties met nabijgelegen en verder weg liggende gebieden. Waar mogelijk worden deze relaties aangestipt.

Figuur 10 Voorkomen van de Zomertaling aan de Spaarnwouderplas

Figuur 11 Voorkomen van de Slobeend aan de Spaarnwouderplas

Scholekster

Scholeksters, die broeden in de Vereenigde Binnen-, Veer-, Zuider- en Inlaagpolder maken gebruik van het Plasje om te overnachten, te baden of te rusten. De aantallen variëren sterk, afhankelijk van de aanwezigheid van goede fourageerplaatsen elders of rond het Plasje. Overnachten vindt overigens ook plaats op de oevers van het Spaarnwoudermeertje (zie figuur 1), of langs het Noorder Buiten Spaarne/Mooie Nel.

Nadat de ijsbedekking van het Plasje is verdwenen, arriveren de eerste Scholeksters in februari of maart. In maart en april kunnen enige tientallen vogels op de oever rusten. Gedurende de broedtijd worden weinig exemplaren gezien. Daarna echter nemen de aantallen toe (max. 203 in aug. 1983), om eind augustus af te nemen tot een minimum. Winterwaarnemingen ontbreken.

Steltkluut

Van 29 juni t/m 13 juli 1980 verbleven twee (volwassen) exemplaren aan het Plasje, alwaar druk gefourageerd werd.

Kluut

Kluten worden van maart t/m augustus in zeer kleine aantallen gezien. Het aantalsverloop vertoont een piek in april. Dit komt overeen met de doortrekkpiek welke langs de kust wordt vastgesteld (Camphuysen & van Dijk, 1983). Broedvogels uit de wijde omgeving maken dan bovendien gebruik van het Plasje. In mei worden nauwelijks Kluten gezien, waarschijnlijk omdat ze in deze tijd meer gebonden zijn aan de direkte omgeving van de nestplaatsen. De meest nabij gelegen broedplaatsen bevinden zich in de Houtrakpolder.

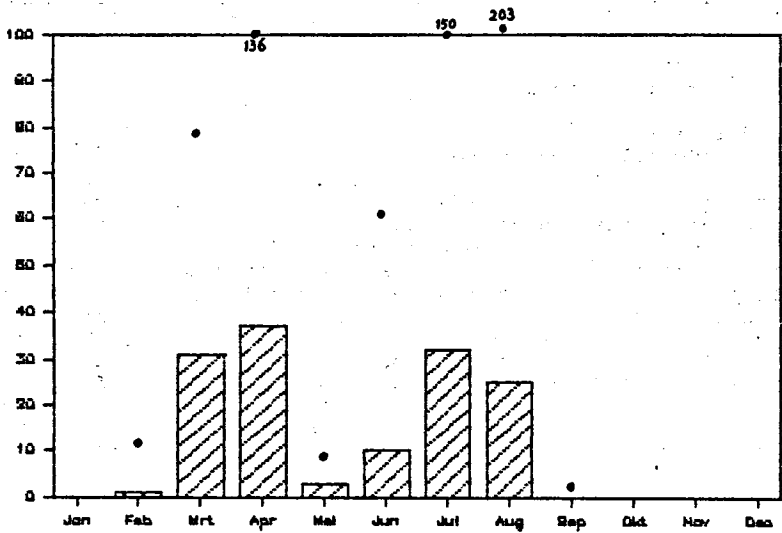
In juni zijn de meeste jonge Kluten vliegvlug en verlaat de soort geleidelijk het direkte broedgebied. Dit manifesteert zich in een toename van de waargenomen aantallen aan het Plasje. Het merendeel bestaat dan uit volwassen vogels. In de loop van juli zijn de Kluten al weer verdwenen. De soort concentreert zich dan op enkele plaatsen, waaronder de Oostvaardersplassen.

Kleine plevier

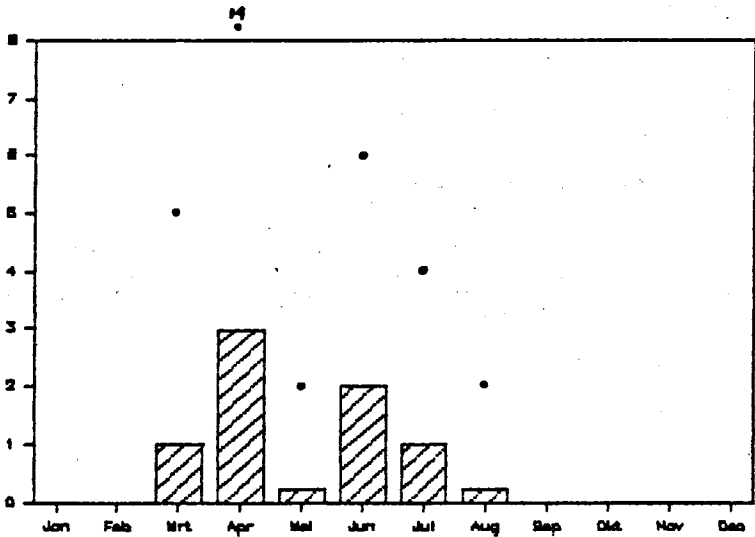
Hoewel deze soort meer aan zoet water is gebonden dan zijn naaste verwant de Bontbekplevier, wordt ze minder bij het Plasje waargenomen. Dit hangt mogelijk samen met het ontbreken van geschikte broedgelegenheid. De periode waarin waarnemingen van Kleine Plevieren zijn gedaan, valt in grote lijnen samen met die van de Bontbekplevier. De waargenomen aantallen zijn tamelijk constant; meestal worden één of twee exemplaren gezien. Alleen in juli 1983 werd een vijftal vogels gezien.

Bontbekplevier

In sommige jaren broeden Bontbekken in de direkte omgeving van het Plasje. Daarnaast doen ze het aan tijdens de trek. Van 1981 t/m 1983 broedde een paartje op een met schelpengruis bedekt stukje land langs de Kerkweg. In 1982 en 1983 verliep het broedseizoen gunstig. In beide jaren zijn twee jongen grootgebracht. Veelvuldig werden ze gezien tijdens het voedselzoeken op de oevers. Begin mei 1986 werd een baltsend paartje gezien, hetgeen zou kunnen wijzen op een broedpaar, maar ook op een doortrekkend (Skandinavisch) paar. Tijdens de trek kan namelijk al uitbundig worden gebaltst.

Figuur 12 Voorkomen van de Scholekster aan de Spaarnwouderplas

Figuur 13 Voorkomen van de Kluut aan de Spaarnwouderplas

Doortrek vindt plaats in de perioden maart-augustus. De hoogste aantallen worden in april en juli vastgesteld. De laatste exemplaren worden de tweede helft van augustus waargenomen.

Strandplevier

Eén waarneming van deze kustgebonden soort: 23 juli 1983 één ex.

Goudplevier

Hoewel Goudplevieren nauwelijks direkt gebruik maken van het Plasje wordt het aantalsverloop toch geschetst. Goudplevieren verblijven vaak op de percelen rond het Plasje. Vooral op pas gemaaid graslanden of door vee kort gehouden graslanden kunnen enige honderden exemplaren verzameld zijn.

In winters zonder sneeuwval, waardoor het voedsel beschikbaar blijft, kunnen Goudplevieren aanwezig zijn. In maart komt de terugtrek op gang, bereikt in april een climax en ebt in mei weer weg. Reeds in de tweede helft van juli manifesteert de najaars-trek zich: enige tientallen kunnen dan aanwezig zijn. De aantallen lopen verder op tot in oktober om daarna weer af te nemen. Sneeuwval of vorst zorgen voor ontruiming van het gebied, hoewel in december 1980 154 exemplaren werden gezien, welke staande op het ijs van het Plasje vooralsnog de koude trotseerden.

Zilverplevier

Zilverplevieren worden sporadisch gezien. Ons zijn negen waarnemingen bekend. In april, juni, augustus en september werd in verschillende jaren één exemplaar gezien. In mei zijn vijf waarnemingen gedaan, waarvan er drie mogelijk betrekking hebben op dezelfde groep (3 t/m 5 mei 1980 resp. 7, 7 en 3 aanwezige vogels). Deze waarnemingen vonden plaats tijdens een periode met aanhoudende oostenwind, toen ook diverse andere steltlopersoorten het Plasje in meer dan normale aantallen bezochten.

Kievit

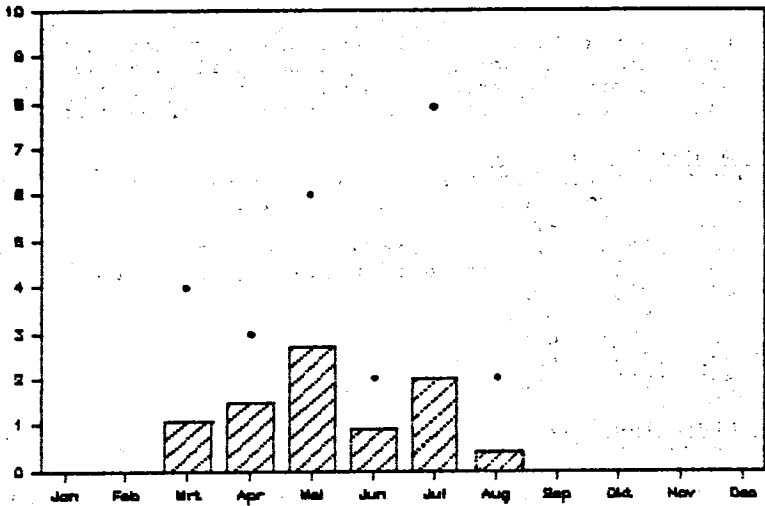
Kieviten broeden in grote aantallen rond het Plasje. Ze worden dan ook vrijwel het hele jaar gezien. Het aantalsverloop vertoont een aantal pieken. Ten eerste van november t/m januari; deze piek wordt vermoedelijk veroorzaakt door een groep van ca. 300 Kieviten in 1980, welke het gemiddelde flink heeft opgeschroefd. De tweede piek valt samen met de maartpiek zoals die gevonden is tijdens landtrektellingen. De piek in juli is waarschijnlijk een uitwas van de ruitrek van volwassen vogels. De septemberpiek tenslotte hangt vermoedelijk samen met de trek van vogels die de rui inmiddels hebben voltooid.

Kanoetstrandloper

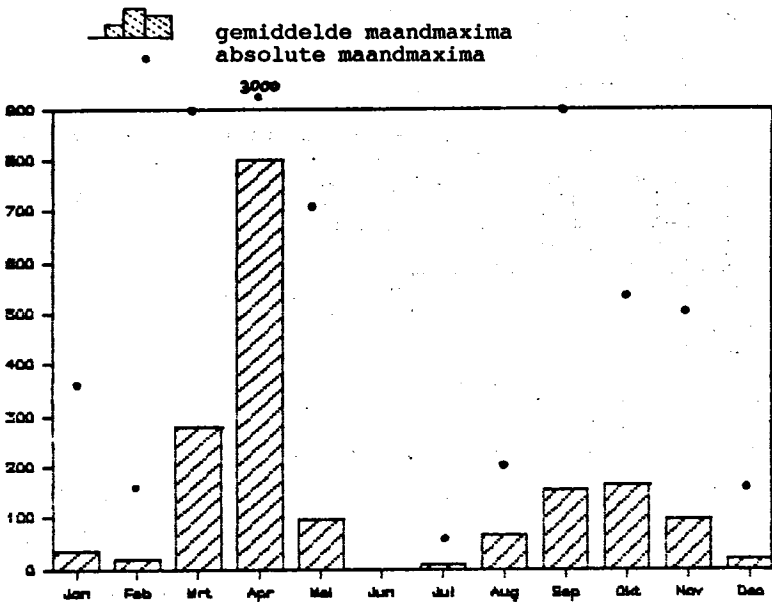
Twee waarnemingen van deze 'springer'¹ (cf. Piersma, 1987) zijn ons bekend:

9 augustus 1983	2 exx.
10 mei 1985	1 ex.

¹ Een springer is een soort, die tijdens de trek slechts enkele tussenstations aandoet; in West-Europa voornamelijk het Waddengebied.

Figuur 14 Voorkomen van de Bontbekplevier aan de Spaarnwouderplas

Figuur 15 Voorkomen van de Goudplevier bij de Spaarnwouderplas

Kleine strandloper

In het voorjaar worden Kleine Strandlopers in april en mei gezien. Vooral in mei worden aanwezige exemplaren opgemerkt. De najaarstrek begint in juli en duurt voort tot in oktober. De grootste aantallen worden in september gezien. Volwassen vogels worden tot eind augustus en soms tot begin september waargenomen. Daarna zijn uitsluitend juveniele vogels gesignaleerd.

Temmincks strandloper

Waarnemingen van Temmincks Strandlopers vallen in de trekmaanden bij uitstek voor deze soort: mei en juli.

3 mei 1980	1 ex.
5 mei 1980	2 exx. mogelijk hebben (een deel van) deze waar
12 mei 1980	4 exx. nemingen betrekking op dezelfde vogels
13 mei 1980	2 exx.
8 mei 1981	2 exx.
15 mei 1982	2 exx.
14 juli 1986	1 ex.
10 juli 1988	2 exx.

Krombekstrandloper

Tot augustus 1988 zijn vijf waarnemingen van Krombekken bekend. In augustus 1988 verbleef een juveniel exemplaar korte tijd bij het Plasje. De waarnemingen uit 1979-1988 zijn verder als volgt verdeeld:

11 april 1981	1 ex.
9 mei 1981	1 ex.
11 mei 1981	1 ex.
23 juli 1983	5 exx.
2 aug. 1983	1 ex.

Bonte strandloper

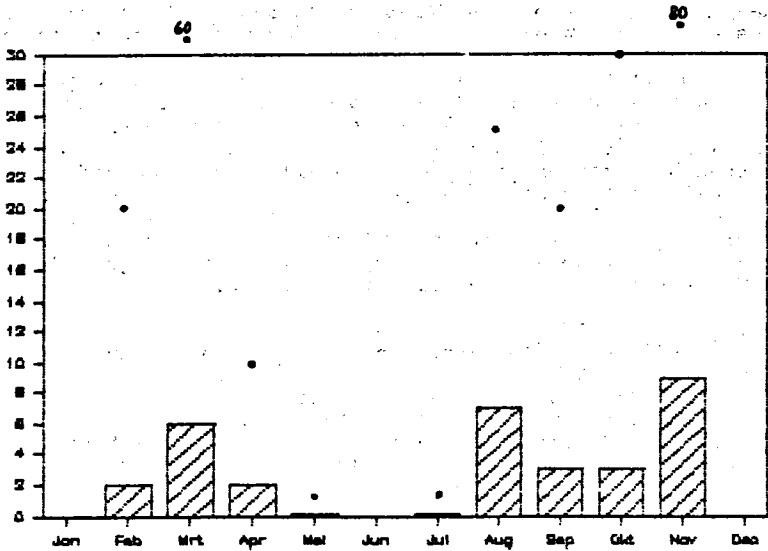
Pleisterende Bontjes worden onregelmatig waargenomen. Desondanks vertoont het aantalsverloop een fraai patroon. De voorjaarstrek vindt plaats van februari tot en met mei met een piek in maart. Terugtrek kan vanaf juli gezien worden. De hoogste najaarsaantallen zijn in augustus en november vastgesteld. De novemberpiek is echter het resultaat van één uitzonderlijke waarneming van 80 exemplaren in 1980.

Juveniele vogels worden vanaf begin augustus opgemerkt. Het is echter mogelijk dat juvenielen met een 'stippelkleed' op de buik zijn uitgemaakt voor (ruiende) adulte vogels en vice versa.

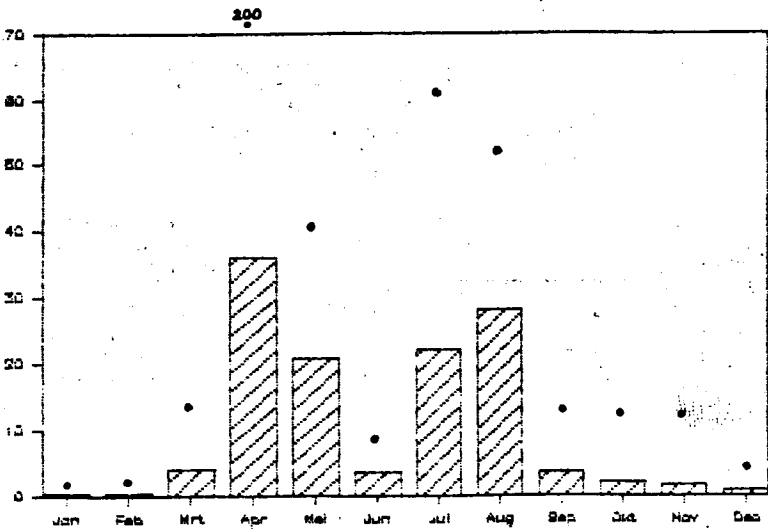
Kemphaan

Waarschijnlijk reeds vanaf het begin van de beschouwde periode (1979) broeden er in de nabijheid van het Plasje Kemphanen, zij het in zeer kleine aantallen. Aan het Plasje bevindt zich in ieder geval nog de enig overgebleven arena (baltsplaats) van Kemphanen in Zuid-Kennemerland. In de jaren zeventig verdween een andere arena in de Hekslootpolder. In Noord-Holland ten zuiden van het Noordzeekanaal bevindt zich verder alleen nog in de Oosterveent bij Hilversum een kleine arena. Het aantal ♂ ligt tussen de 2 en 8 exemplaren. Met name in april en mei worden er volop schijngevechten gehouden. Dit gebeurt met name op een kaal en enigzins hoger gelegen deel aan de noordwest-zijde van het Plasje. Een aantal ♂ die aan hun kraagkleur te herkennen zijn, worden al jarenlang gezien.

Het aantalsverloop vertoont een zeer fraai beeld. In maart komt

Figuur 16 Voorkomen van de Bonte strandloper aan de Spaarnwouderplas

Figuur 17 Voorkomen van de Kemphaan aan de Spaarnwouderplas

de doortrek op gang. Mogelijk komen dan ook de eigen broedvogels al aan. De voorjaars trek culmineert eind april/begin mei. Er zijn dan meestal enkele tientallen vogels aanwezig. In jaren met veel oostenwind in deze tijd van het jaar kunnen de aantallen verder oplopen: in 1980 ca. 120 in de Vereenigde Binnenpolder en in 1988 200 aan het Plasje. Er wordt dan ook aan het Plasje geslapen. Interessant is dat de *oef* die nog op doortrek zijn naar Skandinavië nog geen kragen hebben, terwijl broedvogels van het Plasje dan wel al volledig gekraagd zijn. Tussen half mei en eind juni zijn alleen de broedvogels present. In juli trekt de soort al weer volop door. Tot eind augustus kunnen tientallen exemplaren gezien worden. Tussen oktober en februari wordt de soort sporadisch gezien. In zachte winters verblijven er soms kleine groepjes in het poldergebied, waaronder aan het Plasje (zie van Huijssteeden, 1981).

Watersnip

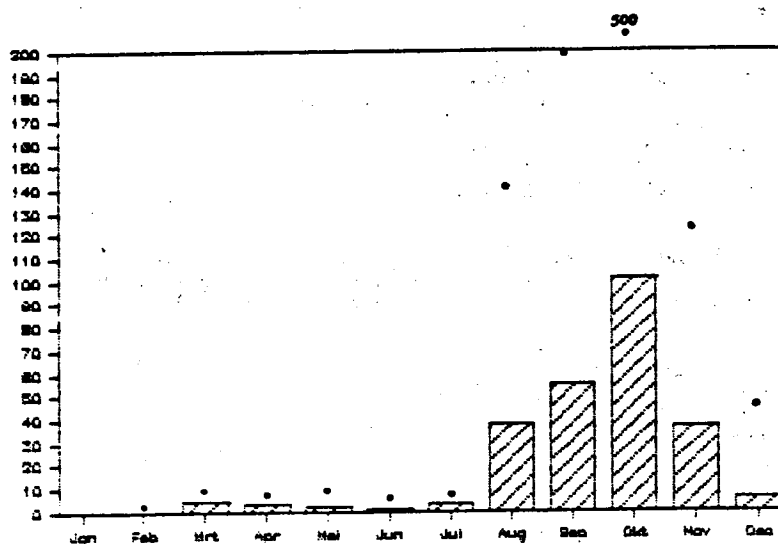
Vanaf 1980 broedt de Watersnip in de nabijheid van het Plasje. Meestal betreft het één paartje, maar in 1983 broedden er mogelijk twee paar. Een deel van de voorjaars- en zomerwaarnemingen zal betrekking hebben op deze lokale broedvogels. Het aantal aanwezige Watersnippen is moeilijk te bepalen, omdat ze meestal pas zichtbaar zijn als ze en masse opvliegen uit de vegetatie. De aanwezigheid van roofvogels is derhalve mede bepalend voor het aantalsverloop. Desondanks vertoont het aantalsverloop een bekend patroon. In de wintermaanden is de soort afwezig. In februari wordt sporadisch een enkel exemplaar gezien. De doortrek barst los in maart en duurt tot in mei. De najaars trek komt in juli op gang. In augustus kunnen enkele tientallen aanwezig zijn (in augustus 1988 waren tijdelijk 200 exx. aanwezig). Deels zal dit betrekking hebben op broedvogels uit de omliggende veenweidegebieden, deels op juveniele vogels. Volwassen vogels vervangen in deze periode de vleugelveren. Bij de aanwezige Watersnippen is zulks tot op heden niet vastgesteld, zodat aannemelijk is dat er jonge vogels verblijven. In september en oktober stijgt het aantal gestaag. Waarschijnlijk als gevolg van een influx van volwassen vogels uit noordelijke streken, die elders geruid hebben. Daarna nemen de aantallen af onder invloed van het verslechterende voedselaanbod.

Grutto

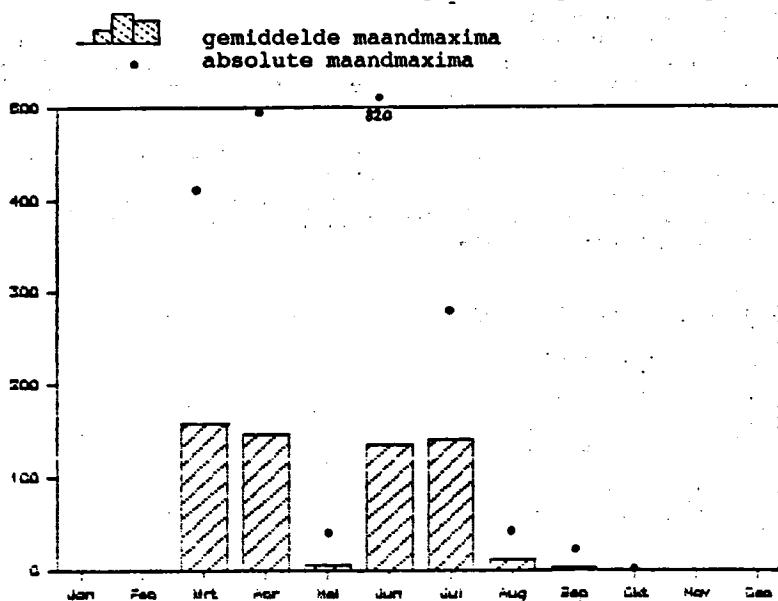
In de polders ten oosten van Haarlem broeden een paar honderd paar Grutto's. Deze maken met name gebruik van het Plasje als slaappleaats. Het aantalsverloop wordt in belangrijke mate bepaald door slaappleaatsstellingen (zie 3.2). In het voorjaar is het aantal het hoogst in maart en neemt af tot een minimum in mei. In juni en juli zijn de grootste aantallen geteld (max. 820 exx. op 25 juni 1988). Eind juli hebben de meeste Grutto's het gebied al weer verlaten. Een enkele maal worden nog exemplaren in september gezien. De enige oktoberwaarneming is gedaan op 2 oktober 1980.

Rosse Grutto

Voorjaarswaarnemingen van de Rosse Grutto zijn gedaan tussen 30 april en 9 mei, de periode dat ook elders de grootste aantallen worden gezien (zie o.m. Camphuysen & van Dijk, 1983). Najaarswaarnemingen zijn verspreid over een grotere tijdspanne.

Figuur 18 Voorkomen van de Watersnip aan de Spaarnwouderplas

Figuur 19 Voorkomen van de Grutto aan de Spaarnwouderplas

30 april 1980	1 ex.
2 mei 1980	10 exx.
3 mei 1980	6 exx.
9 mei 1980	1 ex.
30 april 1981	ca. 200 exx. bij het Plasje
30 april 1982	1 ex.
14 aug. 1982	1 ex.
21 aug. 1982	1 ex.
30 juli 1987	2 exx.

Regenwulp

Pleisterende Regenwulpen worden sporadisch opgemerkt tussen de Wulpen en/of Grutto's, die fourageren in de graslanden. De waarnemingen in de direkte nabijheid van het Plasje zijn als volgt verdeeld:

14 juli 1979	8 exx.
13 juli 1980	1 ex.
7 mei 1982	4 exx.
22 aug. 1982	1 ex.
29 april 1983	15 exx.
5 mei 1983	1 ex.
26 april 1986	1 ex.
2 mei 1986	7 exx.
5 mei 1988	1 ex.

Wulp

Wulpen worden voornamelijk gezien in de graslanden rond het Plasje. Een enkele maal worden Wulpen bij het Plasje zelf gezien. Afhankelijk van de sneeuwbedekking kunnen Wulpen in (zeer) kleine aantallen 's winters gezien worden. In februari begint de voorjaarsstrek en bereikt in maart en april een hoogtepunt. De najaarsstrek duurt van juli tot en met september met een piek in juli.

Voor een uitgebreide behandeling van de ruitachtigen onder de steltlopers (Zwarte Ruiter, Groenpootruiter, Tureluur, Bosruiter, Witgatje, Oeverloper, Tureluur, Terekrutter en Poelruiter) verwijzen we U naar het artikel 'Ruiters in de Regio' elders in dit nummer (Geelhoed, 1988).

Steenloper

Waarnemingen van Steenlopers stammen uit de trekmaanden voor deze soort.

27 april 1980	1 ex.
3 mei 1980	1 ex.
29 april 1987	1 ex.
1 mei 1987	1 ex.
30 juli 1987	6 exx.

Grauwe franjepoot

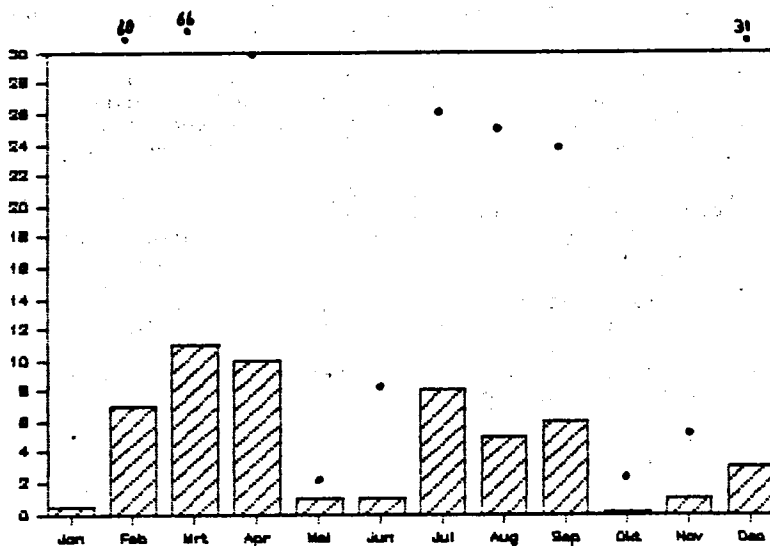
Drie waarnemingen van deze fijngebouwde franjepoot.

14 juni 1982	1
27 okt. 1984	1 onv.
1 juni 1986	1

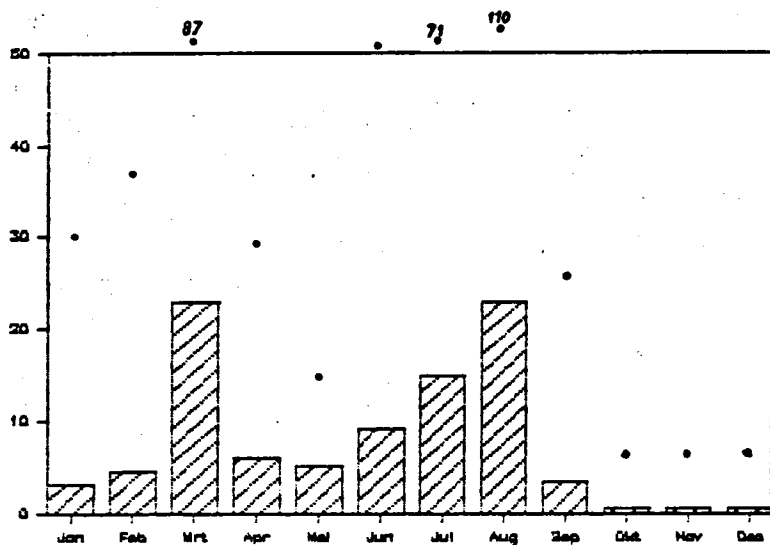
Rosse franjepoot

Eén waarneming van deze zeegebonden soort na een westerstorm:

11 oktober 1981 één exemplaar.

Figuur 20 Voorkomen van de Wulp bij de Spaarnwouderplas

Figuur 21 Voorkomen van de Meerkoet aan de Spaarnwouderplas

3.1.4 Overige soorten

Behalve voor de in het voorgaande behandelde grote langbenen, eendachtigen en steltlopers is het Plasje ook voor een aantal andere soorten van betekenis. Een overzicht van alle "overige" soorten is te vinden in tabel 1. Hierin staat voor de minder zeldzame soorten aangegeven in welke periode ze gezien kunnen worden en welke maximumaantallen er in de beschreven jaren geregistreerd zijn. Voor de zeldzamere soorten is het aantal gevallen opgenomen met de datum/data en eventueel de aantallen.

De Dodaars is een schaarse gast aan het Plasje. In perioden met een verhoogde waterstand kunnen er tot maximaal drie gezien worden (bijv. aug-okt 1985). Veel grotere aantallen worden vastgesteld op de Mooie Nel en het IJ bij Spaarndam. Van de Geoorde fuut zijn twee waarnemingen bekend. Op 6 juli 1986 betrof het drie exx., waarvan één zich nog in practklee bevond. In het algemeen is het Plasje voor fuutachtigen te ondiep. Ook in de toekomst zullen zij daarom niet tot de geregelde gasten gaan behoren; er zijn in de omgeving evenwel enkele plaatsen die voor deze soortgroep veel geschikter zijn.

Nabij het Plasje is in de afgelopen tien jaar een redelijk aantal stootvogelsoorten waargenomen. Slechts een beperkt aantal behoren tot de regelmatige gasten en/of vertonen een zekere binding met het Plasje. Een soort die duidelijk binding met het Plasje vertoont is de Bruine Kiekendief. Met name in de zomermaanden wordt er geregeld gejaagd bij het Plasje door vogels die in de omgeving broeden. Na de broedtijd is zelfs een keer waargenomen hoe drie exx. (gedetermineerd als 2♀ en 1 juv.♂) gezamenlijk aan het jagen waren boven het Plasje (14 aug. 1980). Op 12 sep. 1982 stootte een ♀ enkele malen op een verzwakte Wintertaling, zonder succes evenwel. Gevolg van dergelijke jachtpartijen is wel dat vrijwel alle aanwezige eenden en steltlopers zich uit de voeten maken. Toch wordt door de Bruine Kieken niet alleen op vogels gejaagd. Op 5 mei 1984 werd gezien hoe één ex. op insecten aan het jagen was. Op 10 nov. 1984 deed een ♀ Blauwe Kiekendief eveneens alle aanwezige vogels de lucht in gaan.

De Sperwer gebruikt het hele poldergebied als jachtterrein en raakt daarbij ook wel eens verzeild bij het Plasje. De Buizerd is in het winterhalfjaar af en toe nabij het Plasje aan te treffen, meestal gezeten op een hek of paal. Geen van beiden kennen echter een directe binding met de Spaarnwouderplas.

Een geregelde bezoeker in de omgeving is de Torenvalk. Het gehele jaar kunnen er één of enkele gezien worden. Uitzonderlijk is de waarneming van 14 aug. 1980 toen in de omringende weilanden 10 exx. werden gezien. Vermoedelijk werden toen enkele paren met jongen aangetrokken door een aantal net gehooide percelen. In de maanden mei en juli-augustus is de aanwezigheid van een Boomvalk nabij het Plasje geen zeldzaamheid. In de omringende polders komen vermoedelijk jaarlijks één of enkele paartjes tot broeden. Vandaar dat er op insecten of zwaluwen jagende Boomvalken gezien kunnen worden nabij het Plasje.

TABEL 1. VOORKOMEN VAN DE "OVERIGE SOORTEN" AAN DE SPAARNWOUDERPLAS 1979-1988.

SOORT	PERIODE ¹	AANTAL GEVALLLEN ²	OPMERKINGEN
Dodaars	sep-okt (3)	2	9-31 aug.85 (2) en 14 sep.85
Fuut		2	6 jul.86 (3) en 13 aug.86
Geoorde fuut		2	3 nov.85 en 22 feb.88
Aalscholver		1	12 mei 80 (onv)
Zwarte wouw		3	27 okt79; 10 nov84; 3 apr85
Bruine Kiek.	mei-sep (3)	2	11 mrt.84 en 12 okt.85
Blauwe Kiek.			met name in maart
Havik			
Sperwer	nov-apr (1)		
Buizerd	nov-mrt (1)	1	27 okt.84
Ruigpootbuis.		1	10 sep.81
Visarend			
Torenvalk	jan-dec (4)	4	nov79; mei85; apr87; feb88
Smelleken			
Boomvalk	apr-sep (2)	1	3 mrt.85
Slechtvalk			
Patrijs	dec-jul (23)		
Fazant	jan-dec (6)	1	30 jun.84
Waterral			
Waterhoen	apr-sep (2)		
Meerkoet	jan-dec (110)		
Kleine jager		1	14 jun.85
Dwergmeeuw	apr-jun (8)		
Kokmeeuw	jan-dec (216)		
Stormmeeuw	jan-dec (26)		
Kleine mantel.	mrt-jul (1)		
Zilvermeeuw	jan-dec (28)	2	15 mrt.81 en 12 apr.85
Grote burgem.			6 okt.82 één met mol in bek
Grote mantel.	aug-mei (5)		
Visdiefje	apr-aug (10)	1	8 mei 81
Witwangstern			
Zwarte stern	apr-jul (10)		
Holenduif	jan-dec (10)		
Houtduif	jan-dec (400)		m.n. op omringende weilanden
Tortel	mei-jul (2)	2	3 en 13 jul.80
Koekoek			
Velduil	okt-mei (4)		
Gierzwaluw	apr-aug (160)		
Veldleeuwerik	jan-dec (12)		niet bij vorst
Oeverzwaluw	mei en aug-sep (6)		doortrek
Boerenzwaluw	apr-okt (100)		met name in nazomer talrijk
Huiszwaluw	apr-sep (35)		klei verzamelend aan plasje
Graspieper	jan-dec (60)		niet bij vorst
Waterpieper		3	7 apr84; 12 dec86 en 31 jan88
Gele kwik.	apr-sep (8)		5 jun.80 een Engelse Gele -
			15 mei 88 16 Noordse Gele -
			op 17 nov.85 een laat ex.
Witte kwik.	mrt-okt (8)		

Zwarte roodst.		2	mei80 pr met jongen; 16 mrt81
Paapje	aug-okt (7)		doortrek
Roodborsttapuit		1	4 apr.81
Tapuit	mei en aug-okt (3)		doortrek
Kramsvogel	okt-mei (200)		
Koperwiek	okt-mrt (40)		
Koolmees	jan-dec (6)		
Ekster	jan-dec (8)		
Kauw	jan-dec (10)		
Zwarte kraai	jan-dec (4)		
Bonte-	okt-mrt (4)		
Spreeuw	jan-dec (100-en)		
Huismus	jan-dec (10)		
Putter	mei-aug (6)		
Frater		1	27 okt.84 (2)
Rietgors	mrt-apr (2)		doortrek

¹ aantallen hebben betrekking op maxima in periode 79-88

² totaal aantal gevallen in periode 79-88

De Patrijs wordt geregeld waargenomen. De aantallen liggen daarbij tussen de één en vier. Alleen op 13 dec. 1980 werd dit aantal ruim overschreden: maar liefst 23 Patrijzen waren toen aanwezig. Nog steeds worden in het voorjaar "kraaiende" hanen gehoord en gezien en er wordt dus nog steeds gebroed. Of er van een achteruitgang sprake is, zoals landelijk gemeld, is op grond van de gegevens niet te achterhalen.

Een vaste bewoner is de Meerkoet. Toch verschilt het voorkomen aan het Plasje met dat van bijvoorbeeld de Heksloot/Gruiters. In deze gebieden worden in het winterhalfjaar veruit de grootste aantallen vastgesteld doordat er zich dan wintergroepen vormen. Aan het Plasje is dit niet het geval. In de periode oktober-januari worden er daarom maar weinig meerkoeten waargenomen. Waarschijnlijk hangt dit samen met het ontbreken van groter open water in de onmiddellijke nabijheid, die ook bij vorst niet snel dichtvriezen. In februari-maart beginnen de aantallen pas toe te nemen. Wellicht dat daar ook nog doortrekkers bij zitten, want de aantallen in april-mei zijn weer lager en betreffen de broedvogels. Gebroed wordt in de met zegge en biezen begroeide oevergedeelten. In de periode juni-augustus kunnen de aantallen tijdelijk weer oplopen tot over de honderd.

Er zijn verschillende meeuwen- en sternsoorten aan het Plasje te observeren. In met name mei kunnen kleine aantallen Dwergmeeuwen gezien worden, vooral in perioden met oostelijke winden (1982, 1983 en 1884). De Dwergmeeuwen, maar ook andere in deze tijd doortrekkende soorten hebben de neiging om in perioden met oostenwind laag tegen de wind in dwars over land te trekken (Camphuysen en van Dijk, 1983). Het gaat daarbij meestal om adulte vogels. Overigens trekken veel grotere aantallen op dat moment door aan de Noordzeekust. De algemeenste meeuw is de Kokmeeuw. Met name in maart-april zijn de aantallen relatief hoog. Deze voorjaarspiek houdt waarschijnlijk verband met doortrek. In juni-juli wordt het gebied ook gebruikt als slaapplek door kleine aantallen. In de rest van het jaar slapen veel grotere aantallen op de Mooie Nel en de Heksloot.

Tussen april en augustus worden er geregeld enkele Visdiefjes gezien. In het voorjaar gaat het meestal om een of twee paartjes, die zelfs baltsgedrag vertonen, maar toch elders tot broeden komen. Na de broedtijd worden er wat meer Visdiefjes gezien (zoals juli 1983 10 exx.). Op 11 aug. 1983 werd een vliegvlug jong nog gevoerd door twee oude vogels.

Van de Velduil zijn haast alleen waarnemingen bekend uit de winter van 1982-1983, welke een invasie-achtig karakter kende. Op 12 oktober 1982 werden voor het eerst twee Velduilen gezien, die alle vogels op het Plasje de lucht in deed gaan. Op 5 november werden zelfs vier exx. in de schemer waargenomen. Met tussenpozen werden tot en met 2 mei 1983 een tot drie Velduilen gezien. Op 3 augustus 1983 werd nog een ex.esignaleerd. Na een langdurige afwezigheid werd in oktober 1988 (buiten de beschouwde periode) weer een Velduil gezien.

Van de kleinere vogelsoorten zijn de zwaluwen, piepers, leeuwerikken, kwikstaarten en tapuiten vermeldenswaard. Boeren- en Huiszwaluw foerageren zomers vaak boven het Plasje. Huiszwaluwen benutten de oevers bovendien voor het verzamelen van klei voor de nestbouw. Aan de Kerkweg broeden al jaren enkele Huiszwaluwen. Veldleeuwerik en Graspieper zijn met name tussen februari en november vaste gasten. Tijdens de najaarstrek kunnen er zich groepen in de omgeving ophouden. In geval van een zachte winter strekken de waarnemingen zich ook uit over de echte wintermaanden. Witte- en Gele kwikstaart zijn geregeld bezoekers in klein aantal in de periode maart (april) - september. Eveneens geregeld te observeren, maar dan uitsluitend tijdens de voor- en najaarstrek zijn Tapuit en Paapje. Verhogingen in het landschap zoals hekken, paaltjes en kluiten zijn geliefde verblijfplaatsen. Direkte binding met het Plasje vertonen deze twee soorten echter niet.

3.2 Gebruik van de Spaarnwouderplas als slaappleats

Vanwege de gunstige ligging van de Spaarnwouderplas ten opzichte van fourageer- en broedgebieden voor met name steltlopers, heeft het een belangrijke functie als overnachtingsplaats voor deze soortgroep. De omstandigheden in het Plasje zelf zijn vrijwel het gehele jaar gunstig voor overnachtende steltlopers; het bevat zowel in voor- als najaar water en alleen als er ijs ligt is het ongeschikt als slaappleats. Steltlopers kunnen het gebied dan ook in elk jaargetijde benutten. Vooral in de perioden dat er veel doortrek is of de vogels zich verzamelen voor de wegtrek naar de overwinteringsgebieden wordt het Plasje veel gebruikt (vnl. in de perioden maart-april en eind juni- eind augustus) Soorten als Wulp, Grutto, Scholekster, Tureluur en Kempphaan maken daarbij in wisselend aantal gebruik van het Plasje.

In het kader van een landelijk onderzoek naar slaappleatsen van Grutto's in 1984 en 1985 is ook onze regio op Gruttoslaappleatsen geïnventariseerd (Geelhoed, 1985 en Cottaar, 1986) . Daaruit bleek dat het Plasje zowel in het voorjaar als in de (na)zomer de belangrijkste overnachtingsplaats in onze regio is. In 1986 en 1987 is een aantal malen gekeken naar Kempphaanslaappleatsen in de regio. Ook voor deze soort was het Plasje de belangrijkste

slaapplaats. Het aantal overnachtende exemplaren was echter laag, zodat dit onderzoek een zachte dood stierf.

Betekenis van gemeenschappelijke slaapplaatsen
Gemeenschappelijke slaapplaatsen hebben verschillende functies voor overnachtende vogels. Piersma (1983) noemt als mogelijke functies:

- mogelijkheid tot baden, fourageren e.d.;
- bescherming tegen landroofdieren. De vogels die in het water staan zijn onbereikbaar voor landroofdieren;
- meer veiligheid voor een individuele vogel ten opzichte van een jagende roofvogel;
- mogelijkheid tot informatieuitwisseling over bijvoorbeeld goede voedselgebieden. Over de mogelijkheid tot informatieuitwisseling zeggen Ward en Zahavi (1973) het volgende: "Informatie over voedsel kan een vogel op verschillende nivo's verkrijgen. De eerste is in het veld, waar de vogel een bepaald gebied kan overzien. Zo kan de individuele vogel reageren op voedselzoekende soortgenoten, maar de radius van het info-nivo is dan laag. Zodra de vogel op een verzamelplaats c.q. een slaapplaats komt is zijn info-bron groter. Vogels uit verschillende gebieden zijn immers bijeen".
- synchronisatie van gedrag (bijv. timing van de trek);
- beperken van warmteverlies (=energieverlies), door dicht op elkaar te kruipen;
- regulatie van de populatiegrootte.

Na literatuuronderzoek is gebleken, dat bovengenoemde functies speculatief zijn en nadere toetsing behoeven.

Grutto

De eerste Grutto's worden eind februari/begin maart op of in de naaste omgeving van de voorjaarsslaapplaatsen waargenomen. Deze bestaan uit diverse, deels tijdelijk plas-dras situaties. Individuele vogels worden nauwelijks gezien; meestal blijven de Grutto's nog enige tijd in groepen bij elkaar. Tegen de avond vliegen deze groepen van een fourageerplaats naar een slaapplaats (Gruiterspolder, Spaarnwouderplas, Oosterbroekpolder, Oosteinderpolder en de Braak bij Halfweg). Overdag zoeken deze Grutto's voedsel in de onmiddellijke omgeving van de slaapplaats. De Grutto's die gebruik maken van het Plasje, fourageren dan ook voornamelijk in de weilanden eromheen. Midden op de dag rusten vaak aanzienlijke aantallen in het Plasje. In de loop van het seizoen scheiden steeds meer paartjes zich af van de groep. Deze toekomstige broedvogels arriveren ook in paartjes bij de slaapplaats. Naarmate het broedseizoen vordert overnachten er meer vogels in de broedterritoria. De aantallen verminderen dan snel; in mei en juni zijn de aantallen op de slaapplaatsen minimaal.

Na juni lopen de aantallen in het Plasje weer op. Vogels wier broedsel is mislukt verschijnen als eerste aan het Plasje. Later in het seizoen voegen ook volwassen vogels met hun jongen zich daarbij. Omdat de volwassen Grutto's aanvagen met de slagpenruï zijn ze in de vlucht makkelijk te onderscheiden van de juveniele vogels. Deze hebben een gave vleugel, terwijl de volwassen vogels gaten in de vleugel vertonen. In juli zijn de aantallen op de slaapplaats het hoogst. Dit komt enerzijds door het verschijnen van de juveniele vogels, anderzijds doordat de andere voorjaars-slaapplaatsen door het ontbreken van voldoende water niet meer

geschikt zijn om te overnachten. In deze periode zijn Grutto's overal te vinden waar voedsel beschikbaar is. Op de pas gemaaide of gehooide weilanden komen grote groepen Grutto's voor, die tot het invallen van het duister fourageren en dan en masse naar het Plasje vliegen om daar te overnachten. Groepen, die vlak bij het Plasje fourageren vliegen daar op geringe hoogte naar toe. Daar aangekomen zweven ze naar een geschikte overnachtingsplek in het water. Vogels, die verder weg gefourageerd hebben, komen op grotere hoogte aanvliegen. Boven het Plasje vallen ze in duikvlucht omlaag naar een geschikte plek in het water. Eenmaal op de slaappleaats aangekomen besteden de meeste Grutto's enige tijd aan het baden, poetsen of fourageren. Vaak gaan deze activiteiten gepaard met een aanzienlijke hoeveelheid "gekakel". Dit kan tot diep in de nacht voortduren en enkele uren voor zonsopkomst weer beginnen.

Eind juli slinkt het aantal snel. De Grutto's trekken dan vermoedelijk door naar grote voorverzamelplaatsen (zoals de Oostvaardersplassen) of richting de overwinteringsgebieden in Afrika. In augustus stroomt ook het Oostvaardersplassengebied leeg, zodat eind september nagenoeg alle Grutto's zijn verdwenen. Het Plasje herbergt tot half augustus een klein aantal Grutto's. Slechts sporadisch worden ook later nog exemplaren gezien.

Minder algemene slaapgasten

Niet alleen voor de Grutto is het Plasje als slaappleaats belangrijk. Meerdere steltlopersoorten benutten deze veilige plek. De Scholekster kan bijvoorbeeld met een paar honderd exemplaren aanwezig zijn. Deze soort komt echter veel later op de avond naar de slaappleaats dan de Grutto. De grootste aantallen arriveren vaak pas in de zware schemer.

De afgelopen twee jaar (1986 en 1987) is er ook landelijk onderzoek gedaan naar de slaappleaatsen van Kemphanen. Ook de Spaarnwouderplas wordt door deze soort benut, zij het in kleine aantallen (enkele tot tientallen). Vaak betreft het doortrekkende exemplaren die korte tijd in de polders rond Spaarnwoude verblijven.

De Tureluur is vaak te vinden aan het Plasje en de aantallen kunnen tot enkele tientallen oplopen. Vooral in juni als de doortrek van de Tureluur al weer begonnen is, wordt er aan het Plasje geslapen. In deze periode kunnen tijdens zwoele avonden met weinig wind groepen gezien worden die op trek gaan en in zuid-westelijke richting verdwijnen.

Andere steltlopersoorten die voor korte tijd in de polders vertoeven en in het Plasje overnachten zijn Wulp, Regenwulp en Kievit. Daarnaast maken ook Lepelaars in voorjaar en zomer regelmatig gebruik van het Plasje als rust-, fourageer- en slaappleaats. Vermeldenswaard is tenslotte het overnachten van kleine aantallen Nijlganzen, met name in juli en augustus.

3.3 Broedvogels

Eén van de functies die de Spaarnwouderplas voor vogels vervult is het bieden van broedgelegenheid. De oevers van het Plasje zelf zijn geschikt als broedplaats voor met name eenden, het omliggende perceel is vooral voor weidevogels een geschikte broedlokatie.

Het aantal integrale inventarisaties van het betreffende perceel is beperkt. In 1982 is het geïnventariseerd door Provinciale Waterstaat in het kader van de provinciale milieu-inventarisatie. In de periode 1986-1988 zijn er broedvogelinventarisaties uitgevoerd door Dirk Tanger, waarbij ook nestbescherming werd verzorgd (zie Tanger, 1986). Voor enkele soorten kunnen we ook een beeld krijgen van het aantal broedparen via gegevens verzameld tijdens niet-systematische tellingen. Alle bovenstaande inventarisaties/tellingen zijn verwerkt in tabel 2, welke een globale indruk geeft van de broedvogelbevolking in en rond het plasje in de periode 1980-1988.

TABEL 2. BROEDVOGELS VAN DE SPAARNWOUDERPLAS 1980-1988

Soort	Jaar 1980-1982	1983-1985	1986-1988
Bergeend	0-1	0-1	0-1
Wilde eend	> 1	> 1	3-5
Krakeend	0	0-1	0-1
Wintertaling	0	?	?
Zomertaling	0-1	?	0-1
Slobeend	1-3	1-3	1-3
Kuifeend	0-1	1-2	?
Meerkoet	3-6	3-4	4-6
Scholekster	1-2	1-3	2-3
Kluut	0	0	0-1?
Bontbekplevier	1	0	0-1
Kievit	3-4	3-5	5-8
Kemphaan	?	?	0-1
Watersnip	0-1	0-2	0-1?
Grutto	2-6	?	3-5
Tureluur	1-2	1-2	1-2
Veldleeuwerik	?	?	1-3
Graspieper	?	?	0-1
Gele kwikstaart	?	?	0

Tot de broedende eenden behoren Bergeend, Wilde eend, Krakeend, Zomertaling, Slobeend en Kuifeend. De Bergeend is in verschillende jaren met kleine pulli waargenomen op het Plasje. Vanaf 1984 is het broeden vastgesteld van de Krakeend, een soort die in het poldergebied in de jaren '80 vaste voet onder de grond heeft gekregen. Van de Kuifeend werden in 1984 twee broedgevallen vastgesteld, in de overige jaren varieert dit van nul tot één. In 1982 werden in het gebied tussen de Kerkweg en de Lage Dijk twee paar Zomertalingen geteld. Één of twee ♂♂ verblijven geregeld op het Plasje, maar broedende ♀♀ kunnen zich elders in de polder bevinden.

Tot de vaste kern van broedvogels behoren uiteraard weidevogels als Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur. Van een duidelijke toe- of afname op het betreffende perceel lijkt geen sprake te zijn. Incidenteel broeden in ieder geval ook Watersnip en Kemphaan nabij het Plasje. Voor de Watersnip ligt de kern van het broedgebied in Zuid-Kennemerland in de omgeving van de Batterij (Vereenigde Binnenpolder Oost), maar ook elders in deze polder komen paren tot broeden. Tussen 1982 en 1987 broedden tussen Kerkweg en Lage Dijk 5-8 paar. Geregeld zijn dan ook in de

broedtijd Watersnippen te zien, gezeten op paaltjes of hekken. De Kemphaan heeft al jarenlang een baltsplaats bij het Plasje (zie soortbespreking). Vrouwtjes kunnen tot in de wijde omgeving van zo'n arena tot broeden komen. In 1987 werd een waargenomen op 31 mei met 3 jongen.

Vermeldenswaard is tenslotte het broeden van de Bontbekplevier nabij het Plasje in de jaren 1981-83 en 1986.

3.4 Factoren die het voorkomen van vogels aan de Spaarnwouderplas beïnvloeden

Het al dan niet voorkomen van een vogelsoort aan het Plasje van Spaarnwoude is, net als in andere gebieden afhankelijk van onder meer:

- 1- talrijkheid van de soort;
- 2- tijd van het jaar;
- 3- weersomstandigheden;
- 4- de geschiktheid van het biotoop.

De talrijkheid van een soort bepaald in belangrijke mate de kans dat deze ergens gezien zal worden. Hoewel het biotoop aan het Plasje voor een soort als de Temmincks strandloper vaak redelijk tot goed geschikt is, is het voorkomen nogal beperkt, omdat de Temmincks slechts in zeer klein aantal in ons land doortrekt.

Daarnaast is uiteraard de tijd van het jaar voor een deel bepalend voor het voorkomen van een soort. Het biotoop aan het Plasje voldoet vrijwel het gehele jaar voor zowel Smient als Zomertaling. Toch zien we de eerste soort alleen in het winterhalfjaar en de tweede soort alleen in het zomerhalfjaar.

Ook de weersomstandigheden spelen een rol bij het al dan niet voorkomen van een soort op een bepaald moment. Normaal gesproken zullen we in de winter de Smient in het Plasje aantreffen, maar tijdens een vorstperiode wordt ook deze soort gedwongen elders een goed heenkomen te zoeken, zodat we ze soort dan niet aan het Plasje zullen zien. Het al dan niet voorkomen van een vogelsoort bij het Plasje wordt dus door meerdere factoren bepaald.

De meest primaire faktor evenwel is waarschijnlijk toch de geschiktheid van het biotoop. Een Zwarte Mees zullen we uiteraard tevergeefs zoeken bij het Plasje, omdat het biotoop geheel ongeschikt is voor deze soort. De hoeveelheid soorten die we er kunnen aantreffen is om die reden dan ook beperkt. Alleen soorten die gebonden zijn aan ondiep water, kale, slikkige oevers, oevervegetaties en min of meer vochtige graslandvegetaties zullen in principe het Plasje en omgeving bezoeken. Het Plasje ligt er echter niet het gehele jaar onveranderlijk bij. Met name de waterstand is aan schommelingen onderhevig. Deze waterstandsschommelingen zijn afhankelijk van:

1- het polderpeil

Het Plasje staat via een zeer smalle greppel in verbinding met de omringende sloten. Vrijwel het gehele jaar is het peil van de polder lager dan van het Plasje. Aanvulling met polderwater vindt dan ook nauwelijks plaats.

2- het verschil tussen neerslag en verdamping

Waarschijnlijk bepalender voor de waterstand in het Plasje zijn neerslag en verdamping. Met name in de maanden mei-augustus kan de waterstand als gevolg van het neerslagtekort (meer verdamping dan neerslag) geleidelijk dalen. Dit heeft tot gevolg dat langs de oevers meer of minder brede slikranden ontstaan, welke zeer geschikt zijn voor steltlopers. Vele steltlopersoorten weten dergelijke omstandigheden snel op te sporen, zodat de aantallen snel kunnen toenemen, met name wanneer dit samenvalt met de doortrekperiodes van deze soorten. Onder meer ruiters, strandlopers en plevieren profiteren hier van. Een flinke hoeveelheid neerslag kan evenwel, zoals meermalen is gebleken, in korte tijd een eind maken aan de geschiktheid van het Plasje voor de meeste steltlopers. Eind juni 1986 bijvoorbeeld was er een brede slikrand aanwezig langs de plas, welke begin augustus door regenval geheel verdwenen was. De hoge waterstand en de verruigde oevers leidden er toen toe dat steltlopers nagenoeg ontbraken. Een hoge waterstand en daarmee het ontbreken van fourageermogelijkheden voor steltlopers heeft dus tot gevolg dat ook in de trektijd het aantal soorten en het aantal individuen per soort dan gering is. Slechts enkele soorten kunnen dan uitwijken naar eventueel ontstane plas-dras situaties in de omringende percelen (watersnip, kempaan).

Bovenstaande heeft consequenties voor het te voeren beheer. Als men in het voorjaar (april-mei) en najaar (juli-september) geschikte omstandigheden wil creëren voor steltlopers dan zal er een relatief lage waterstand gerealiseerd moeten worden met een slikkige vegetatieloze zone. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met andere factoren. Bij warm weer en een lage waterstand bestaat kans op het uitbreken van botulisme. Passende maatregelen zullen dan getroffen moeten worden waaronder het zo hoog mogelijk opzetten van de waterstand of juist het geheel droogleggen van de plas. 's Winters is een hogere waterstand te realiseren, gezien het voorkomen van met name eenden in deze periode, maar ook om de vegetatie die zich vestigt op de slikkige oevers, tegen te gaan. Op het te voeren beheer op en rond het Plasje wordt in paragraaf 5 nader ingegaan.

4. VOGELKIJKHUT

Reeds in 1984 werd door de Vogelwerkgroep Haarlem een voorstel gedaan tot plaatsing van een vogelobservatiehut bij het plasje. Door verschillende omstandigheden werd uiteindelijk pas in het voorjaar van 1988 groen licht gegeven voor de plaatsing van een vogelhut door het bestuur van het Rekreatieschap Spaarnwoude. Dit gebeurde mede in het kader van de op dat moment aan de gang zijnde manifestatie "Zuid-Kennemerland Natuurlijk". Met leden van de inmiddels Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland geheten vereniging en de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland werden de lokatie en de vormgeving besproken.

Een kleine parkeerplaats biedt gelegenheid aan vogelaars en andere geïnteresseerden om een auto of fiets te stallen. Om de activiteiten op dit parkeerplaatsje aan het oog te onttrekken van de vogels, werd een aarden wal opgeworpen, bestaande uit grond welke vrijkwam bij een bescheiden uitbreiding van het plasje aan

de oostzijde. Het vergraven deel heeft tamelijk glooiende oevers en wordt deels gescheiden van de oorspronkelijke plas door een smalle landtong begroeid met biezen e.d. Dit biedt goede dek-kingsmogelijkheden voor onder meer watersnip. Op de aarden wal is de vogelobservatiehut neergezet, welke is gebouwd in opdracht van de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland, als onderdeel van een werkgelegenheidsproject voor langdurig werklozen. Op de wal zijn bovendien rietmatten geplaatst om waarnemers voor de vogels definitief aan het oog te onttrekken. De hut geeft middels luikjes uitzicht op de plas vanuit een relatief hoge positie en naar drie zijden, zodat het geheel vrij goed te overzien is. Het biedt plaats aan 7-9 personen.

Helaas werd de hut aanvankelijk niet juist geplaatst, aangezien de lange kant naar het weiland stond in plaats van naar het plasje. Dit euvel is inmiddels verholpen. Het neerleggen van een logboek zal inzicht kunnen geven in het voorkomen van vogels in de komende jaren. Daarnaast bieden afbeeldingen van veel aan het plasje voorkomende vogelsoorten aan de binnenzijde van de hut informatie aan de ongetwijfeld in grote getale toestromende rekreanten. Nu reeds wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van de vogelobservatiehut. Zelfs zonder kijker zijn nu namelijk een aantal vogelsoorten heel behoorlijk te observeren. En met het vogelboek in de hand is het leren herkennen van vogelsoorten nu veel gemakkelijker. Waarschijnlijk zal het dan ook niet alleen onder vogelaars, maar tevens onder de rekreanten een zowel rekreatieve als edukatieve functie gaan vervullen.

5. AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIG BEHEER

Momenteel vindt er geen gericht beheer plaats van het Spaarnwouderplasje zelf. Het omliggende perceel wordt periodiek beweide en gemaaid.

De plas en het omringende perceel worden gekenmerkt door een groot aantal milieueverschillen. In de eerste plaats valt op de overgang van water naar land, die op de ene plaats geleidelijker verloopt dan op de andere plaats. Bovendien is het water ondiep (maximaal ca. 70 cm.). Een deel van het omliggende perceel, met name aan de noordwest- en oostzijde is hoog en droog gelegen. De bodemgesteldheid varieert van zandig/zavelig op de hogere delen aan de oostkant (strandwal) tot kleiig/venig aan de westkant. Het perceel grenst aan de openbare weg, waar onder andere veel gefietst wordt. Vanwege deze nabijheid van een weg is het plasje zeer geschikt voor rekreatieve en natuuredukatieve doeleinden.

De beheersdoelstellingen voor de plas en het perceel zouden er ons inziens als volgt uit kunnen zien:

- het behouden en ontwikkelen van de broedvogel-, slaappleats- rui- en voedselzoekfunctie;
- het bieden van mogelijkheden tot het observeren van vogels en planten en het verstrekken van informatie daarover.

A Het beheer van het grasland.

- niet toedienen van meststoffen, gezien de vele bodem- en vochtigheidsverschillen;
- van 15 maart t/m 15 juni een lage beweidingsgraad: 2 koeien per ha. of 5 schapen per ha. met het oog op broeden van weidevogels en het verminderen van de kans op het vertrappen van nesten. Daarna kan een hogere veebezetting aangehouden worden tot in november, om de rand van de plas vrij te houden van vegetatie. Aanvullend maaien van het perceel kan nodig zijn. Eventueel zouden schapen in de winter kunnen weiden.

B Het beheer van de rand van de plas.

Voor steltlopers moet de rand van de plas over grote delen zo kaal mogelijk en slikkig blijven (zie ook 3.4). Dit kan worden gerealiseerd door:

- beweiding/begrazing zowel in het groeiseizoen als in de winter. De vegetatieontwikkeling wordt daardoor belemmerd en de rand van de plas wordt zodoende vertrappt, hetgeen opslag van vegetatie tegengaat.
- maaien van begroeiing op de oever en afvoeren van het maaisel na de winter indien teveel vegetatie blijft staan. Hieraan zijn vrijwilligers bereid mee te werken. Jong uitgroeiend gewas wordt beter gevreten door vee.
- ontdoen van de rand van de plas van vegetatie, met een slootbaggerapparaat of kraantje.
- uitbreiding van het plasje richting hut en het creëren van een eilandje als broedgelegenheid voor plevieren en mogelijk sterns.

Voor een aantal watervogels (eenden) is het van belang dat er zaaddragende vegetatie aanwezig is (bijvoorbeeld biezen). Daarom zal langs een deel van de plas de vegetatie gehandhaafd moeten worden. Ook voor watersnippen is dit belangrijk als dekking.

C Waterpeilbeheersing.

Aanbevolen kan worden de verbinding te verbeteren tussen het plasje en de aanliggende sloot. Deze verbinding kan voorzien worden van een stuwte met liefst een pomp, zodat een eigen "natuurlijk verlopend" waterpeil voor het plasje gecreëerd kan worden.

- in de maanden januari en februari kan een zo hoog mogelijke waterstand gerealiseerd worden, vooral met het oog op de aanwezigheid van eenden. Door golfslag en dergelijke zal de vegetatie aan de rand deels verdwijnen.
- vanaf maart de waterstand omlaag brengen. Dit gebeurt vooral voor steltlopers.
- in juli het peil omhoog brengen om de vegetatieontwikkeling van de randen tegen te gaan.
- vanaf augustus kan het peil weer omlaag.
- bij botulisme zijn aanvullende maatregelen nodig.
- vanaf november waterstand verhogen door greppel af te sluiten en regenwater in de Plas te houden. Uiteindelijk zal alleen in juni water-ingepompt moeten worden en eventueel in december.

D Beheer van de hut en omgeving

- het periodiek knotten van enkele wilgestekken nabij de observatiehut (om de 3-4 jaar);

- het jaarlijks schoonmaken en verven van de hut door vrijwilligers (o.a. leden van de VWG);
- het 2 á 3 maal per jaar maaien van de omgeving van de hut door vrijwilligers.

Hopelijk worden de hier geformuleerde beheersaanbevelingen door het recreatieschap overgenomen. De andere betrokken organisaties (VNLB en VWG-ZK) hebben hun medewerking toegezegd en samen kan dan gezorgd worden voor goede omstandigheden voor zowel vogels als rekreaant.

Met dank aan Willem v.d. Waal voor het doorspitten van het waarnemingenarchief van de Vogelwerkgroep Amsterdam en aan de volgende personen voor het doornemen van hun dagboeken: Ronald van den Berg (VWG-A), Frank Dorel (VWG-ZK), Piet de Droog (VWG-A), Frank van Groen (VWG-A), Martin Hin (VWG-ZK), Kris Joosten (VWG-ZK), Andrej Sterk (VWG-ZK), Johan Stuart (VWG-ZK) en Marianne Zijderfeld (VWG-ZK).

Literatuurlijst

- Camphuysen, C.J. & van Dijk J. (1983). Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79. *Limosa* 56: 83-230.
- Cottaar, F. (1985). De Lepelaar (*Platalea leucorodia*) en zijn voorkomen in Zuid-Kennemerland. *Fitis* 21(1):24-29.
- Cottaar, F. (1986a). Lepelaars rond Haarlem in 1985. *Fitis* 22(2):62-63.
- Cottaar, F. (1986b). Gruttoslaapplaatsen in Zuid-Kennemerland in 1985. *Fitis* 22(3):114.
- Geelhoed, S. (1985). Gruttoslaapplaatsen in Zuid-Kennemerland. *Fitis* 21(1): 8-10.
- Geelhoed, S. (1988). Ruiters in de regio. *Fitis* 24(4).
- Huijssteeden, E. van (1981). De Kempfaan. *Fitis* 17(5): 128-130.
- Piersma, T. (1983). Gezamenlijk overnachten van Grutto's *Limosa limosa* op de Mokkebank. *Limosa* 56: 1-8.
- Piersma, T. (1988). Hink, stap of sprong? Reisbeperkingen van arctische steltlopers door voedselzoeken, vetopbouw en vliegssnelheid. *Limosa* 60(4):185-194.
- Rüger, A., C. Prentice & M. Owen (1986). Results of the IWRB International Waterfowl Census 1967-1983. IWRB Special Publication no. 6.
- SOVON (1987). Atlas van de Nederlandse Vogels. Arnhem.
- Tanger, D. (1986). Weidevogelbescherming. Bescherming van legfels van weidevogels in de Vereenigde Binnenpolder. *Fitis* 22(1):20-21.
- Ward, P. & Zahavi A. (1973). The importance of certain assemblages of birds as 'information-centers' for food-finding. *Ibis* 115: 517-534.
- Wetten, J. van & G.J.M. Wintermans (1986). Voedsel生态学 van de Lepelaars van het Zwanewater en Texel. *Graspieper* 6:96-109.